

СТАНОВИЩЕ

Относно: Дисертационен труд за придобиване на образователната и научна степен „доктор“

Област на висше образование: 5. Технически науки

Професионално направление: 5.7. Архитектура, строителство и геодезия

Докторска програма: „Архитектура на сгради, конструкции, съоръжения и детайли“

Автор: арх. инж. Стоян Георгиев Тодоров

докторант на самостоятелна подготовка в катедра „Архитектура и урбанистика“ при Архитектурния факултет на Варненски свободен университет „Черноризец Храбър“

Тема: „Организационни модели за създаване на сгради в България и Бавария и формиране на професионалните задачи на архитектите“

Научен ръководител: доц. д-р арх. Жечка Илиева

Рецензент: доц. д-р арх. Мария Давчева, Департамент Архитектура, НБУ, София

Настоящото становище е изготвена въз основа на Заповед № 338/23.06.2026 г. на Ректора на ВСУ „Черноризец Храбър“.

1. Обща характеристика и оценка на резултатите и приносите на кандидата

1.1. Кратко представяне на дисертационния труд

Дисертационният труд „Организационни модели за създаване на сгради в България и Бавария и формиране на професионалните задачи на архитектите“ е самостоятелно, интердисциплинарно научно-приложно изследване, разпределено в два тома. Том 1 съдържа над 504 страници (въведение, пет глави, заключение, библиография и терминологичен речник), а Том 2 включва 16 приложения.

Изследването използва холистичен сравнителен подход между строителните култури и правно-административните рамки на България и провинция Бавария (Германия). Приложени са теоретични анализи, анкетни проучвания и експериментален метод чрез анализ на реални съдебни и административни казуси. Авторефератът отразява пълноценно съдържанието и изводите на труда.

Независимо от актуалността на темата, свързана с търсене на фундаменти, върху които да стъпи неизбежната глобализация на процесите, свързани с образование и практикуване на архитектурната професия самата

дисертация макар и толкова обемиста не е добре балансирана, а фокусът непрекъснато се измества в личната неудовлетвореност на автора. Личната позиция винаги е съществена част от едно научно изследване, но това важи в случаите, когато тази позиция е емоционално безпристрастна, а и най-важното са изведени модели, които да притежават иновативност и висока приложна стойност. Дали са приложими се доказва с апробация, но в конкретния случай авторът по-скоро минава през аналогии между България и Германия и след това отделя твърде много внимание на документация и кореспонденция, свързана с лични молби и жалби. Те потвърждават разликата между архитектурното образование, проектиране и реализации между двете държави, но това е очевиден факт толкова колкото и това, че България е с население 6 400 000 души, а Германия с 83 500 000 души. Въпросът е кои са межкултурните мостове и глобалните архитектурни закони, които да помогнат на различните държави едновременно да запазят локалната си строително-архитектурна идентичност и в същото време да позволят свободен обмен на авторски концепции и компетенции. За съжаление в настоящата дисертация това е заявката и е селектиран мащабен и разнороден изходен материал, но реален, апробиран, че е работен модел не е изведен.

1.2. Оценка на постигнатите резултати

Резултатите показват дълбоко познаване на материята, лична неудовлетвореност, за която вече стана въпрос и са анализирани съществуващите деформации в българския строителен сектор. Съпоставката между българската и баварската практика извежда ключовата разлика в позиционирането на архитекта – докато в Бавария той е архитект-генералист и доверено лице на възложителя, у нас е сведен предимно до проектант по част „Архитектурна“. Дефинирани и съпоставени са по 5 основни модела за реализация на строителни начинания в двете среди.

1.3. Характер на приносите

- 1.3.1. Новост за науката:** За първи път в българската архитектурна теория са систематизирани закономерностите между нормативната рамка, административните/съдебните практики, организационните модели и съдържанието на професионалния профил на архитекта. Проследен е историческият генезис на задачите на архитектите от края на XIX век до 2026 г. през призмата на Витрувиевата триада.
- 1.3.2. Обогаляване на съществуващите знания:** Трудът надгражда познанията за Европейското общностно регулиране на свободните професии (Директиви 2005/36/ЕО, 2006/123/ЕО и (ЕС) 2018/958) и критериите от Давоската система за качество на строителната култура. Доказана е необходимостта от преход от рестриктивен *ex ante* към ефективен *ex post* контрол.
- 1.3.3. Приложение в практиката и икономически ефект:** Разработен е нов бизнес процес и функциониращо учебно приложение *ARCHModels*, което подпомага възложителите дигитално да определят най-подходящия организационен модел. Предложени са конкретни стъпки за нормативна

промяна, които биха оптимизирали строителните разходи и биха ограничили порочните инженерингови и корупционни практики. В случая има две „ако“. Ако инвеститорът можеше да избира организационен модел това приложение би било безценно, но това е невъзможно днес и в обозримо бъдеще. Ако имаше шанс предложените стъпки за нормативна промяна да се възприемат в близко бъдеще, то предложеният модел реално ще е приложим и ценен, а нормативни промени ще ни приближат към общата глобализация. Дори и след мащабното изследване на арх. инж. Тодоров двете „ако“ остават все така непоклатими. Авторът не би могъл да дефинира един универсален модел, който да превъзмогне дългогодишните наслагвания от културните различия, но би могъл да запази фокусът на своите изследвания върху общите, обективните факти.

1.4. Оценка на научните публикации

Кандидатът покрива и значително надвишава минималните национални изисквания (180 точки по група показатели „Г“ при изискуеми 30). Представени са 9 самостоятелни научни публикации (в сп. „Архитектура“, Годишник на ВСУ и издания в Германия) и 2 реализирани авторски архитектурни проекта. Липсва съавтори в статиите, което от една страна потвърждава водещото лично участие на кандидата в проблематиката, но от друга страна подсказва, че когато се търсят интеграционни паралели е добре първо самият предлагащ да се е интегрирал в средата, за да е максимално обективен. Две от статиите (т.1 и 2 от представения от кандидата списък) не са по темата, но също засягат интересни, актуални сфери на архитектурното проектиране.

2. Критични оценки, забележки и препоръки

Забележки:

1. *Широк обхват:* Опитът да се съвместят исторически преглед, сравнително-правен анализ и софтуерно инженерство децентрализира фокуса.
2. *Публицистичен тон:* На места в изложението се срещат публицистични и емоционални изрази вместо очаквания академичен език. В цялото изследване прозира личното и емоционално отношение по проблематиката, което поставя под съмнение нейната обективност.
3. *Технологична детайлизация и данни:* Включването на конкретен програмен код носи риск от бързо остаряване. При ползване на дигитални източници следва стриктно да се съблюдава GDPR относно пълната анонимизация на лични данни и печати.

Препоръки:

Имам много препоръки към арх. инж. Стоян Тодоров, но мога да ги групирам в следните посоки:

1. Да се проведе по-широко емпирично UX тестване на бета-версията на *ARCHModels* сред реални възложители и общински администрации. Да се помисли за отвореност на генерирането на код, което да позволи гъвкавост, динамика и адаптивност според задачата, възложителя, нормативната база в конкретния момент, условията в администрирането на проекти и техния мениджмънт при реализацията.
2. Да се опита да фокусира изследването си, да премахне ненужната информация (съдебна документация, писма, молби и жалби, свързани с лични казуси), неакадемичните изказвания и лични коментари.
3. Преди да публикува монографията да подобри и уеднакви качеството на графичните материали. Макар да са разнородни като информация всички илюстрации е необходимо да са четливи и коректно описани.
4. Да обогати Библиографията към своите изследвания. Да добави както повече български източници, така и да балансира съотношението Печатни издания-монографии и публикации (24 бр.), Печатни документи (25 бр.) и Онлайн публикации (85 бр.).
5. Да повиши своята публикационна активност в съавторство и в международни реферирани издания (Scopus / Web of Science).

3. Проверка за плагиатство

В представените материали не се установяват данни за плагиатство. Научните приноси са лично дело на кандидата, а ползваните източници са цитирани коректно спрямо академичните стандарти.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Дисертационният труд „Организационни модели за създаване на сгради в България и Бавария и формиране на професионалните задачи на архитектите” е завършено научно изследване, съответстващо на изискванията на ЗРАСРБ и Наредба №12 на ВСУ „Черноризец Храбър”.

Давам своята **ПОЛОЖИТЕЛНА ОЦЕНКА** и предлагам на Научното жури да присъди на **арх. инж. Стоян Георгиев Тодоров** образователната и научна степен „доктор“.

Изготвил:

доц. д-р арх. Мария Давчева

30.08.2026

София